

Bladluis

Nieuwsbrief van de KNNV Alkmaar - Den Helder
dertiende jaargang, nummer 3, oktober 2023

Herfst

Het is volop herfst, dus paddenstoelentijd. De reeks excursies van de Paddenstoelenwerkgroep nadert zelfs alweer bijna het einde. Ook de Mossenwerkgroep is actief de komende tijd en gaat weer op pad voor mossen- en korstmosseninventarisaties. Op het strand spoelt ondertussen van alles en nog wat aan. De Strandwerkgroep blijft de stranden afstruinen. De herfst is ook de tijd van de vogeltrek. Op de vogeltrektelpost in Bergen aan Zee wordt altijd veel leuks gezien. Er vliegt van alles langs, variërend van kleine zangertjes tot grote groepen reigers en lepelaars. In de natuur is kortom nog van alles te beleven. Blijf deze herfst niet binnen zitten, maar trek er lekker op uit!

Lezingen

Naast excursies zijn er de komende tijd weer interessante lezingen, zowel in Den Helder, als in Alkmaar.

Zo laat Wilbert Kerkhof ons op 25 november zien wat er allemaal op het strand is te vinden.

Op 29 november neemt Joop de Wit ons mee op zijn wandeltocht naar Santiago de Compostela. Deze tocht biedt grandioze natuurervaringen: de bergwereld van de Pyreneeën, de eindeloze vlakten van het Castiliaanse hoogland, het groene Galicië tot en met de ruige kust van de Atlantische oceaan.

Van de KNNV Uitgeverij: Canon van de Nederlandse natuur

Wat kenmerkt de Nederlandse natuur? Van haring tot knotwilg en van de grote vuurvlinder in Overijssel tot het zinkviooltje in Zuid-Limburg. 'Canon van de Nederlandse natuur' beschrijft vijftig karakteristieke soorten planten en dieren, met aandacht voor bodem en landschap, water en weer en ook de geuren en geluiden van de natuur in Nederland. De canon leidt ons langs klassiekers en staat boordevol weetjes en verrassingen. Een rijk naslagwerk voor elke natuurliefhebber.

“Wat een verrukkelijke weetjes! Kennis is lust, en verdiept ook de beleving van natuur. Dit smaakt naar meer.” - Prof. Frits van Oostrom (voorzitter commissie Canon van Nederland)

Wat is kenmerkend voor de Nederlandse natuur? De grutto natuurlijk, en de zeehond, de populier, het helmgras, maar verder? Ook de Maashagedis, 70 miljoen jaar geleden, tot de recentste aanwinsten: de wolf en de vondelparksluipwesp komen aan bod.

Planten en dieren, landschap, cultuur en historie, moderne natuurbescherming

In elk venster leer je een karakteristieke planten- of diersoort kennen en lees je meer over de context, zoals bodem en landschap, water en weer, geuren en geluiden van de natuur in Nederland. Naast een beschrijving van de eigenschappen en leefomgeving is er aandacht voor de historische en moderne achtergronden, zoals de jacht, visserij of de turfindustrie, de provincies en landschappen van Nederland en bekende biologen en wetenschappers. Ook een inmiddels uitgestorven dier als de maashagedis - in 1778 opgegraven in Limburg - komt aan bod.

Relatie mens en natuur, actualiteit en bewustwording

De canon maakt ons ook bewust van de relatie tussen mens en natuur. Ontdekkers van toen zoals Dodoens, Linnaeus, Antoni van Leeuwenhoek, Jac. P. Thijssen of Niko Tinbergen komen aan bod. Evenals de beschermers van vandaag: ecologen, boswachters en vrijwilligers, die jaarrond de natuur volgen en bijsturen. Hiermee doordringt de canon ons van onze eigen rol en verantwoordelijkheid. En legt de link met de actualiteit. Denk aan de discussie over duurzaamheid, landbouw, stikstof, de bio-industrie, weidevogels, de wolf en exoten.

Een rijk naslagwerk voor elke natuurliefhebber

De canon biedt vijftig op zichzelf staande vensters die tegelijk inzicht bieden op meer. Zo leidt de brugspijn ons naar het thema lichtvervuiling, de vliegenzwam naar geestverruiming en de grote groene sabelsprinkhaan naar het belang van stilte voor dier en mens.

'Canon van de Nederlandse natuur' is toegankelijk, speels geschreven en schitterend geïllustreerd.

'Canon van de Nederlandse natuur' is samengesteld met advies van een redactieteam, bestaande uit Prof. dr. Barbara Gravendeel, dr. Michiel Hooykaas, Elze Polman MSc en Prof. dr. Menno Schilthuizen. Het voorwoord is geschreven door Prof. Frits van Oostrom, voorzitter commissie Canon van Nederland (2005-2007).

Meer informatie en bestellen op: <https://knnvuitgeverij.nl/artikel/canon-van-de-nederlandse-natuur.html>

Zoekkaart Zweefvliegen
VAN NOORDWEST-EUROPA

Zoekkaart zweefvliegen van Noordwest Europa

Om de beginner op weg te helpen, heeft EIS Kenniscentrum Insecten in samenwerking met Naturalis de 'zoekkaart zweefvliegen van Noordwest Europa' ontwikkeld. Op de zoekkaart worden de veertig algemeenste soorten afgebeeld. Stroomdiagrammen met groene en rode pijlen helpen de lezer aan de hand van eenvoudige kenmerken bij de juiste soort te komen. De lengte van iedere soort wordt met een maatbalk aangeduid. Daaronder wordt via kleurencodes informatie over vliegtijd en habitat weergegeven. De zoekkaart is op de [website van EIS](#) als hardcopy te bestellen of [gratis te downloaden](#) (pdf: 933 KB).

Lichaamsbouw

Kop, bovenaanzicht
Ogen raken elkaar altijd bij het vrouwtje, maar bij enkele genera ook bij het mannetje.

Kop, zijaanzicht
Ogen raken elkaar niet altijd bij het vrouwtje, maar bij enkele genera ook bij het mannetje.

Verschillen tussen een bij en een zweefvlieg

Bij	Zweefvlieg
Lange antenne	Meestal korte antenne
Wespentaille	Geen wespentaille
Pollenkompes aan achterpoot	Geen pollenkompes
Kleine ogen	Grote ogen

Legenda

Symbool	Habitat	Vliegtijd	Maatbalk
♂ mannetje	bos	voorjaar	lengteschaal (mm)
♀ vrouwtje	hult	zomer	Voorbeek: lengte 12 - 16 mm (ware grootte)
	moeras	herfst	
	heide	winter	
	landbouwgebied		

Dichtbahaarde zweefvliegen die op hommels lijken

Bij-achtige zweefvliegen

Enkele zeldzame(re) soorten als extra voorbeeld van variatie in uiterlijk

Citroenzweefvliegen, Hommelmollot, Donkere wespvlieg, Grote fopblaaskop, Melkzweefvliegen, Bloedrode bladloper, Groene didas, Sapzweefvliegen, Platbekken, Platte zweefvlieg

Zweefvliegen met oranje, gele of witte vlekken en/of banden op het achterlijf

Bioblitz Kromme Sloot nadert einde

Dit jaar inventariseert onze KNNV-afdeling het volkstuintuincomplex van ATV De Kromme Sloot. Er zijn al verschillende excursies georganiseerd op het terrein, zoals een plantenexcursie en een insectenexcursie. Voor vrijdagmiddag 17 november staat nog een mossen- en paddenstoeleninventarisatie gepland. Iedereen is welkom om mee te doen met het in kaart brengen van de Flora en Fauna.

Er zijn al leuke soorten gevonden. De teller staat inmiddels boven de vijfhonderd! Een overzicht van alles wat er is gevonden, is te zien op [Waarneming.nl](https://waarneming.nl/bioblitz/alkmaar-amateurtuinvereniging-de-kromme-sloot-2023/): <https://waarneming.nl/bioblitz/alkmaar-amateurtuinvereniging-de-kromme-sloot-2023/>

Natuurwerkdag in regio Alkmaar

Doe mee met het grootste vrijwilligersevenement in het groen! Al ruim twintig jaar coördineert Landschap Noord-Holland de Natuurwerkdag. Op vrijdag 3 november en zaterdag 4 november kun je meedoen op ongeveer tachtig locaties in onze provincie. En die hulp is hard nodig.

Duizenden vrijwilligers zetten zich in om de leefomgeving van verschillende dier- en plantsoorten in stand te houden, ze zijn onmisbaar voor natuur en landschap. Alleen samen vergroten we onze positieve impact en krijgen we de natuurklussen gedaan. De Natuurwerkdag is een mooie manier om iets te doen voor een stukje natuur bij jou in de buurt. Het biedt een mooie kans om zorgen over het klimaat om te zetten in actie.

Biodiversiteit

De klussen zijn erop gericht de natuur te behouden en te herstellen, en dragen bij aan de leefomgeving van veel (bedreigde) planten en dieren. Een gezonde leefomgeving is belangrijk om effecten van klimaatverandering op te vangen, het helpt de toenemende hitte in jouw omgeving te verminderen en zorgt voor wateropvang in tijden van extreme regenval. Met de inzet van vrijwilligers kunnen we blijven genieten van een groene en gezonde leefomgeving.

Voor iedereen

Iedereen is welkom op de Natuurwerkdag. Je hebt geen ervaring nodig, bij elke klus is een locatieleider aanwezig aan wie je vragen kunt stellen. Kom samen met je vrienden, burens, familie of sportteam. Je ontmoet nieuwe mensen en het is een leuke ervaring!

Je kunt onder andere terecht op de volgende locaties:

Werk in De Groene Oase: Bessenstruiken vrijmaken van gras, struiken planten en terug snoeien bramen, Koedijk;

Park de Oude Kwekerij winterklaar maken, Alkmaar;

Bijzonder plantwerk in Kruidentuin Rekerhout, Alkmaar;

Onderhoud van buurtpark het Groene Hart, Oudorp;

Zonnige zoom creëren in het Noord-Hollands Duinreservaat, Castricum;

Werken aan meer insecten, vogels en egels op Landgoed Willibrordus, Heiloo

Er zijn meer plekken waar wat te doen is. Zoek een locatie waar werkzaamheden zijn op:

<https://www.natuurwerkdag.nl/>

Korstmossen op bomen Deel 2: Korstvormige soorten met vruchtlichamen

Deel 2 van Korstmossen op Bomen van Henk-Jan van der Kolk & Christa Heyting is te koop. Met dit gidsje kunnen algemene op bomen groeiende korstvormige korstmossen met vruchtlichamen worden gedetermineerd aan de hand van kenmerken die voor iedereen bruikbaar zijn en die in het veld met een loep zijn vast te stellen. Alle keuzes bij het determineren zijn met foto's en tekeningetjes verduidelijkt en van alle behandelde soorten worden overzichtsfoto's getoond. Ook wordt aan de hand van enkele voorbeelden duidelijk gemaakt welke korstmossen in verschillende omstandigheden op bomen te verwachten zijn. Dit gidsje (Deel 2) sluit aan op 'Korstmossen op bomen Deel 1', waarin op bomen groeiende blad- en struikvormige soorten worden behandeld. Prijs: 6 Euro.

Te bestellen op: <https://jeugdbondsuitgeverij.nl/>

SLEUTEL EPIFYTISCHE KORSTEN – INLEIDING | 5

Inleiding

I. De bouw van korstvormige korstmossen

Een korstmoss bestaat uit ten minste twee verschillende organismen, een schimmel en een alg. Deze vormen samen structuren die voor een deel uniek zijn voor korstmossen. Men onderscheidt daarbij vruchtlichamen, dat zijn structuren waarin sporen worden gevormd en thallus, dat is het vegetatieve deel van het korstmoss.

1. Thallus

Fig. 1 toont vier belangrijke groeivormen van thallus. In deze gids korstvormige korstmossen behandeld (Fig. 1c), en wel op bomen groeiende korstvormige korstmossen met vruchtlichamen.

1a 5 mm

Struikvormig: Takken (pijlpunt) die op één punt zijn vastgehecht (pijl).

1b 1 cm

Bladvormig: Een rozet van lobben (pijl), over een groter oppervlak aan de ondergrond gehecht (haak).

1c 5 mm

Korstvormig: Thallus (pijl) dat over het hele oppervlak is gehecht aan de ondergrond.

1d 1 cm

Placodloïd: In het midden over het hele oppervlak is een korst (pijl), aan de rand lobben (pijlpunt).

Figuur 1. Vier groeivormen van thallus van korstmossen.

SLEUTEL EPIFYTISCHE KORSTEN – OVERZICHTSFOTO'S | 45

Anisomeridium polypori
Schoorsteentje

Algemeen op ruwe, voedselrijke boomschors, in vochtige beschaduwde omgeving.

5 mm

Arthonia atra
Zwart schriftmos

In West-Nederland algemeen op goed belichte, gladde takken en boomschors van loofbomen.

2 mm

SLEUTEL EPIFYTISCHE KORSTEN – HOOFDTABEL | 17

7a Behalve apotheciën (Fig. 20a-b, pijl) zijn er ook opvallende zwarte pycnidien aanwezig

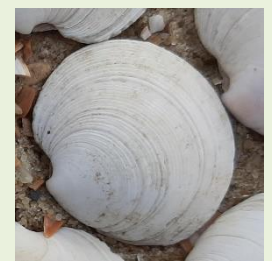
Wat belandt er op het strand? Lezing door Wilbert Kerkhof (in Den Helder)

Een lezing door Wilbert Kerkhof, georganiseerd door de KNNV Alkmaar- Den Helder op zaterdag 25 november 2023, om 13.30 uur in 'De Helderse Vallei'. De Helderse Vallei 9-11, 1783 DA Den Helder. Toegang gratis.

Wie bij Den Helder naar het strand gaat ziet vanaf de dijk bij Nogal Wiedus afwisselend een rustige of schuimbekkende zee. De lichte lijn van de Razende Bol, en in de verte wat kruisjes van een windmolenpark, geven een beetje houvast in het water. Wat er zich onder de zeespiegel staande houdt en weet te overleven blijft voor veel mensen onduidelijk. Een deel van de zo verborgen levensvormen komt echter na stormachtig weer uiteindelijk op het strand terecht. Dit aanspoelsel geeft ons een kans wat te leren over die wereld onder water. Twintig jaar strandwerkgroep van de KNNV heeft ontmoetingen opgeleverd die uiteenlopen van wieren tot weekdieren, van helmkrabben naar hartegels, van vogels naar vissen, van meloenkwallen tot mosdiertjes en van plankton naar paalwormen. Tijdens de lezing probeer ik met (voor)beelden van de chaos op het strand een begrijpelijke spiegel van de zee te presenteren. Aan het einde van dit verhaal vol fossielen en exoten krijgen alle bezoekers een meer dan honderdduizend jaar oude herinnering.

Wilbert Kerkhof is, na enkele jaren als kok gewerkt te hebben, ruim 30 jaar actief geweest in het middelbaar onderwijs. Hier werkte hij vooral binnen het vak biologie. Tijdens deze hele periode deed hij ook als veldbioloog onderzoek naar insecten in vrijwel alle duinen van Noord-Holland, vooral sprinkhanen, krekels en lieveheersbeestjes hebben zijn belangstelling. De laatste 20 jaar is hij lid van de Strandwerkgroep van de KNNV, waarvan de laatste 3 jaar als coördinator. Zijn verleden als kok biedt hem de mogelijkheid om zowel van sprinkhanen en krekels als van zeewier of oesters te genieten.

Activiteiten werkgroepen

Paddenstoelenwerkgroep "De Noordkop".

Telefonisch opgeven voor een excursie op de vrijdagavond voor de excursiedag tussen 18:00 en 20:00 (Mobiel 0629299052) Coördinator: Martijn Oud, mnaj.oud@ziggo.nl

Zaterdag 4 november. Excursie naar de kustduinen ten zuiden van het Kennemerstrand.

NEM excursie. Kustduinen die bekend staan vanwege de nieuwe soorten. Verzamelen om 10:30 uur bij het roestige monument aan het IJmuiderslag met coördinaten 99.3/495.8. Hier mag in deze tijd van het jaar vrij worden geparkeerd. Telefonisch opgeven op de vrijdag voor de excursie tussen 18:00 en 20:00. Mobiel 0629299052.

Zaterdag 11 november. Excursie Zwanenwater. NEM excursie.

Op zoek naar de paddenstoelen van de zeereep in het kader van de NEM. We lopen ook langs de oeverzones van het tweede meer en een duingrasland. Verzamelen om 10:30 uur aan de hoofdingang van het Zwanenwater aan de Zuid schinkeldijk te Callantsoog. Telefonisch opgeven op de vrijdagavond voor de excursie tussen 18:00 en 20:00. Mobiel 0629299052.

Zaterdag 18 november. Excursie naar de Oude kleidijken van de Harger- en Pettemerpolder.

We gaan op zoek naar graslandpaddenstoelen. Vorig jaar troffen we hier de zeldzame *Hygrocybe lacmus*. Vertrek om 11:00 uur vanaf restaurant de Bokkensprong. Telefonisch opgeven op de vrijdagavond voor de excursie tussen 18:00 en 20:00. Mobiel 0629299052.

Strandwerkgroep

Deelnemers die mee willen rijden kunnen zich aanmelden bij W. Kerkhof. We verzamelen daarvoor op het parkeerterrein aan de zuidkant van station Alkmaar-Noord. Wilbert Kerkhof tel. 0616642993 e-mail: kerkhof01@hetnet.nl

- **25-11-2023 Huisduinen**, 11.00- 12.30, Parkeerplaats Duinoord, vertrek station Alkmaar Noord 10 uur.

- **10-12-2023 Wijk aan Zee**, 10.30-12.30 restaurant Sea You, vertrek station 9.30.

Plantenwerkgroep

De Plantenwerkgroep gaat volgend jaar in mei weer op pad.

Meer informatie bij Pieter Korstanje, tel. 072-5622278, f2hheipie@hetnet.nl

De Mossenwerkgroep

De Mossenwerkgroep gaat deze herfst weer op pad. Excursies worden soms kort van tevoren gepland en komen op de website.

Meer informatie bij Pieter Korstanje, tel. 072-5622278, f2hheipie@hetnet.nl

- **Mossenexcursie De Kromme Sloot, 17 november**. In het kader van de Bioblitz bezoeken we het complex van ATV De Kromme Sloot om het terrein op mossen en korstmossen te inventariseren. Verzamelen om 13.00 uur bij de kantine van de volkstuinvereniging.

De Dinsdaggroep

Coördinator: Jannie Nijman, tel. 072 - 5615605, e-mailadres: j.nijman66@upcmail.nl

De dinsdaggroep start in principe om 13.30 uur. Sommige excursies kosten geld, dan staat dat vermeld. Het is handig om een duinkaart van het PWN-gebied aan te schaffen/mee te nemen. Autobezitters die mensen mee willen nemen, graag even melden via de mail. In verband met het weer kunnen afzeggingen plaatsvinden of andere startplaats, zie mail avond van tevoren tot 21.00 uur.

Excursies komen op de website. Voor informatie over de Dinsdaggroep: mail naar Jannie Nijman, j.nijman66@upcmail.nl

- **7 nov. Heilooërbos**, start vanaf Tuincentrum Meyer, Westerweg 53, Graag zoveel mogelijk met de fiets.
- **14 nov. Castricum**, start vanaf parkeerplaats bij Begraafplaats Onderlangs, Kramersweg 3, 1901 NP aldaar
- **21 nov. Groet**, start bij parkeerplaats bij de Bokkensprong – paddenstoelen
- **28 nov. Egmond aan de Hoef**, start ingang Nachtegalenlaantje dat vanaf de Heerenweg bereikbaar is (met de auto het fietspad op naar de parkeerplaats aldaar)

De Woensdaggroep

Zie de website voor actuele informatie: <https://alkmaar-denhelder.knnv.nl/werkgroep/woensdaggroep/>.
Marianne Knip is de nieuwe coördinator, mknip@jxm.nl

- **01/11 Egmond aan den Hoef**, excursie o.l.v. Luc Knijnsberg, boswachter Natuur en Beheer PWN.
Start: Parkeerplaats Nachtegalenpad, Egmond aan den Hoef. Aanvang 10.00 uur.
- **08/11 Petten, Leihoek**. Excursie naar de Abtskolk o.l.v. Ruud Costers.
Start: Parkeerplaats Hondsboscheweg, ten zuiden van de Leihoek. Aanvang 10.00 uur.
- **15/11 Velsen-Noord**. Excursie over de Noordpier o.l.v. Michel Rühland.
Start: Reyndersweg 2, 1951 LA Velsen-Noord, via Wijk aan Zee. Aanvang 10.30 uur.
- **22/11 Leiden**. Rijksmuseum Boerhaave, bezoek aan de tentoonstelling “Onvoorstelbaar”, over de microscoop van Antoni van Leeuwenhoek, o.l.v. Evert Maarschall.
Als je mee wilt, opgeven van tevoren bij Marianne Knip: mknip@jxm.nl
Start: station Alkmaar Noord 9:26 uur, Alkmaar CS 9:34 uur.
- **29/11 Egmond aan den Hoef, Wimmenum**. Excursie door de duinen o.l.v. Ans Roos, ± 5,5 km.
Start: Parkeerplaats Nachtegalenpad, Egmond aan den Hoef. Aanvang 10.00 uur.

De IJsvogelwerkgroep

De IJsvogelwerkgroep knapt broedwanden op en monitoort het gebruik ervan. Meer informatie bij Rutger Polder (ook voor het doorgeven van waarnemingen) 06 23181433, 1815jk232@hetnet.nl.

Kopij Bladluis

Kopij voor de volgende Bladluis kan naar Pieter Korstanje: vbs@regioalkmaar.knnv.nl

